

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Katrin Must

KOOLIEELSETE LASTEASUTUSTE ÕUEALA VAHENDID JA ÕPETAJATE POOLT
ORGANISEERITUD ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSED LASTEAIA ÕUEALAL
Bakalaureusetöö

Juhendaja: alushariduse kaasprofessor Merle Taimalu

Tartu 2021

Resümee

Koolieelsete lasteasutuste õuealade vahendid ja õpetajate poolt organiseeritud õppe- ja kasvatustegevused lasteaia õuealal

Õues tegutsemine on lapse arengu seisukohalt olulise tähtsusega. Tihtipeale võib lasteaia õueala olla ainsaks kohaks, kus laps päeva jooksul õues olla saab. Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada, milliseid vahendeid on Tartu linna koolieelsete lasteasutuste õuealadel ja milliseid organiseeritud õppe- ja kasvatustegevusi õpetajad endi sõnul õuealal läbi viivad. Uuringus osales 37 Tartu linna koolieelse lasteasutuse õpetajat. Andmete kogumiseks kasutati elektroonset ankeeti. Enamusel uuringus osalenud lasteaedade õuealadel on ronila, kiiged, liivakast, liumägi, puud ja põõsad. Õpetajate arvates on lasteaia õueala pigem vabamänguks ja aktiivseks liikumiseks ning mõnevõrra vähem õppetegevuste läbiviimiseks. Kõige sagedasemaks organiseeritud tegevuseks, mida õpetajad endi sõnul lastega õuealal läbi viivad on ilmavaatlus. Tulemustest selgus, et õpetajate organiseeritud õppe- ja kasvatustegevused õuealal on mitmekesised ja lasteaedade õuealade vahendid pakuvad lastele mitmekülgseid võimalusi.

Võtmesõnad: õueala, õuealade vahendid, tegevused õuealal, arenguvaldkondade toetamine

Abstract

Kindergarten outdoor spaces tools and planned by teachers learning and educational activities on kindergarten outdoor space

Outdoor activities are essential for the development of the child. In many cases, a kindergarten outdoor space may be the only place where the child can be outdoors during the day. The purpose of this bachelor thesis was to identify the resources available in the outdoor spaces of preschool establishments in the city of Tartu and the nature of activities carried out by teachers according to themselves in these spaces. The survey involved 37 teachers of preschool establishments in Tartu. An electronic form was used to collect the data. In the majority of kindergarten outdoor spaces are climbing, swings, sandbox, slide, trees and shrubs. Teachers consider the kindergarten outdoor space to serve more for free playing and active movement and to a lesser extent for teaching activities. The most frequent organised activity teachers carry out with children in outdoor spaces is weather observation. The results

showed that teachers organised learning and education activities in outdoor spaces are diverse and the resources in the outdoor spaces of preschool provide a wide range of options for children.

Keywords: outdoor space, outdoor resources, activities in outdoor spaces, support for development

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract.....	2
Sissejuhatus.....	5
<i>Õueala mõiste ja eesmärgid.....</i>	6
<i>Õuealade liigid.....</i>	7
<i>Õuealade vahendid.....</i>	8
<i>Erinevate arenguvaldkondade toetamine õuetegevustes.....</i>	9
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	10
Metoodika	11
<i>Valim</i>	11
<i>Mõõtevahendid.....</i>	12
<i>Protseduur.....</i>	12
Tulemused.....	13
<i>Lasteaia õueala vahendid.....</i>	13
<i>Õpetajate organiseeritud õppe-ja kasvatustegevused lasteaia õuealal.....</i>	16
Arutelu	19
<i>Töö praktiline väärtus, piirangud, soovitusel</i>	22
Tänuõnad	23
Autorsuse kinnitus	23
Kasutatud kirjandus	24
Lisa 1. Ankeet lasteaiaõpetajatele.....	28

Sissejuhatus

Lapse mitmekülgse arengu toetamisel on väga oluline, et laps saaks viibida võimalikult palju aega värskes õhus. Tervisekaitseõuete määruse kohaselt peab soodsate ilmastikutingimuste korral toimuma võimalikult palju laste tegevusi õues (Tervisekaitseõuded koolieelses..., 2011). Mitmed autorid (Fjørtoft, 2001; Kos & Jerman, 2013; Tervise Arengu Instituut, 2016; Tuuling, 2013) on aga märganud, et lapsed liiguvad ja veedavad üha vähem aega õues. Igal lasteaial peab olema mänguväljak, mis on lasteaia territooriumil asuv aiaga ümbritsetud ala mängimiseks, õppetegevuseks, asjade hoiustamiseks jms. Lasteaia ülesanne on luua eakohane, turvaline ja mitmekülgne õuekeskkond, kus lastel on võimalus uurida ja katsetada, avardada oma silmaringi, omandada uusi teadmisi ja oskusi, samal ajal neid arendades ja rakendades (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999/2018).

Vastavalt Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale (2008/2011) tuleb õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel suunata last ümbritsevat märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldada lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ja aistingute abil. Õuekeskkonda tuleks õppimise ja arengu seisukohalt kasutada kui siseruumide laiendust (Frost, Wortham, & Reifel, 2008), sest loodus õpikeskkonnana pakub meile väga palju võimalusi, kus laps saab ise uurida, vaadelda ja katsetada (Tuuling, 2013). Õuekeskkond on parimaks paigaks lapse igakülgse arengu toetamisel (Bento & Dias, 2017; Tuuling, 2017). Lasteasutusel peaks olema võimalus kasutada õuetingimusi pedagoogilise ressursina, sest mitmetest uuringutest on selgunud, et mitmekesises ja looduslikus õuekeskkonnas paraneb lapse tervis, keskendumisvõime ja motoorne areng (Brügge, Glanz, & Sandell, 2008). Õpetaja ülesandeks õuekeskkonnas on suunata last märkama, pakkuda lapsele kogemise võimalusi, juhtida ning toetada tema mõtlemist (Timoštšuk, 2005; Tuuling, 2017).

Käsitlev teema omab suurt tähtsust, sest looduse tundmist ja väljas viibimise aega jääb laste hulgas üha vähemaks, seetõttu peaks igapäevase õppe ja kasvatustegevuse planeerimisel rohkem tähelepanu pöörama erinevatele õuetegevustele (Norðdahl & Einarsdottir, 2015; Tuuling, 2013). Lapsed veedavad suurema osa päevast lasteaias, seetõttu tuleks lasteaia õuealadele rohkem tähelepanu pöörata, sest tihtipeale võib lasteaia õueala olla ainsaks kohaks, kus laps päeva jooksul õues olla saab (Grahn, 2012). Õues viibimise aeg on hetkel aktuaalne teema ka seoses COVID-19 levikuga, mis on mitmetes lasteaedades õuesoleku aega oluliselt pikendanud.

Eelnevale tuginedes leidis töö autor, et varasemalt ei ole uuritud seda, mida lasteaia õuealad sisaldavad. Samuti teame seda, et õuesõppe on muutunud õpetajate seas järjest

populaarsemaks (Tuuling, 2017) ja nad on õuesõppesse positiivselt meelestatud (Oleinikov, 2018; Tuuling, Ugaste, & Õun, 2015), kuid me ei tea täpselt, milliseid tegevusi ja kui sageli õpetajad lastega õuealal läbi viivad. Käesolev uuring oleks abiks õpetajatele oma töö planeerimisel ja loodetavasti julgustaks ning motiveeriks neid õuealal lastega rohkem erinevaid tegevusi läbi viima. Lisaks on õpetajatel hea võimalus saada häid ideid lasteaia õueala sisustamiseks.

Bakalaureusetöö koosneb kahest osast. Töö teoreetilises osas antakse ülevaade teemaga seotud mõistetest, õuealade liikidest ja erinevate arenguvaldkondade toetamisest õuetegevustes. Teises osas tutvustatakse läbiviidud uuringu metoodikat, esitletakse saadud tulemusi ning arutletakse nende üle.

Õueala mõiste ja eesmärgid

Lasteasutusel peab olema õues lastele mängimiseks mõeldud ala, mis võimaldab lastele ohutut, eakohast, mitmekesist ja arendavat tegevust (Tervisekaitseõued koolieelses..., 2011). Õueala on lasteaia juures olev ala, mis on piiratud aiaga ning mis on mõeldud eelkõige lastele mängimiseks (Ugaste, 2005).

Õueala on üheks võimaluseks, kus õpetada lapsi loodust märkama, uurima, selle muutusi tähele panema ja vastastikuseid seoseid mõistma. Õueala on lastele turvaline ja igapäevane keskkond, kus nende tunded ja tajud on kõrvaliste tegurite poolt vähem eksitatud ning seetõttu on neil kergem tegevusele keskenduda (Timoštšuk, 2017). Käesolevas töös kasutatakse mõisteid õueala ja mänguväljak sünonüümidenä.

Oluline on luua turvaline õueala, mis pakub võimalusi loovaks tegevuseks, laste omavaheliseks koostööks, mitmekülgseks mängimiseks ning kehalise aktiivsuse edendamiseks (Maser & Varava, 2003). Õpetaja ülesandeks on lapsi juba varases eas julgustada tegutsema, sest see avaldab tugevat mõju laste intellektuaalsele arengule. Õppimiseks on vaja pakkuda lastele meeleliselt rikast keskkonda, mis oleks parasjagu nii stimuleeriv, positiivne kui ka julgustav (Männamaa & Marats, 2009), lisaks tuleb silmas pidada seda, et laps ei tohiks selles keskkonnas olla ala- ega ülestimuleeritud (Nel, Joubert, & Hartell, 2017). Teisisõnu peaks õueala ergutama lapsi tegutsema.

Õuealade juures on kõige olulisem lastele suunatus, vaba mängu tähtsus ja loovale mängule fokuseeritus. Õuealal mängimisel on siseruumidega võrreldes mitmeid eeliseid: suurem liikumisvabadus, paremad võimalused arendada sotsiaalseid oskusi ning tänu loodusele olla loovam (Frost, Wortham, & Reifel, 2008). Koolieelse lasteasutuse

mänguväljaku suurus ehk terve lasteaia õueala suurus on sätestatud Tervisekaitse nõuetes (2011), kus on kirjas, et mänguväljakul peab olema ühe lapse kohta vähemalt 7,5 ruutmeetri suurune pindala (Tervisekaitsenõuded koolieelses..., 2011), mis tagab lastele piisava ruumi liikumiseks ja tegevusteks.

Õppe- ja kasvatustöö toimub enamasti rühmaruumis. Lasteaia õueala pakub võimalusi õppe- ja kasvatustööd mitmekesisemaks muuta. Tänapäeval kasutavad õpetajad üha enam tegevuste läbiviimisel õuesõpet – organiseeritud õppimist väliskeskkonnas (Tuuling, 2017). Õuesõpet on õppimine ehedas, lõimimist toetavas keskkonnas kõigi oma meeltega vahetult kogedes, seda teistele vahendades ning oma kätega ise tehes (Dahlgren, Sjölander, Strid, & Szszeplanski, 2012).

Õueala oluliseks eesmärgiks on pakkuda mitmekülgeid mänguvõimalusi. Mängukeskkond peab olema kujundatud selliselt, et ta sobib igas vanuses ja erinevate huvidega lastele, pakub võimalusi mängida soovi korral üksinda, koos omavanuste või täiskasvanutega. Kui kujundatud ala on liiga valmis, muutub see lapsele igavaks (Maser & Varava, 2003). Mäng on koolieelses eas lapse põhitegevus. Mängu käigus saab laps tegutseda just nii nagu tema maailma mõistab ning elada läbi erinevaid seiklusi ning tundeid (Ugaste, 2005). Mäng on olulise tähtsusega lapse arengus ning mängu kaudu saavad lapsed uusi teadmisi ning kogemusi ümbritsevast maailmast (Butterworth & Harris, 2002; Niilo & Kikas, 2008).

Lasteaia õuealade juures on oluline see, et need oleksid turvalised, mitmekesised ja sobiksid igas vanuses ning eri huvidega lastele. Õueala eesmärkideks on vaba mäng, erinevad õppetegevused ja aktiivne liikumine. Mitmed autorid on vastavalt võimalustele ja vahenditele, mida õueala pakub, jaganud õuealad erinevateks aladeks ja liikideks. Järgmises peatükis antakse ülevaade erinevatest õuealade liikidest ja aladest mis õuealal asuvad.

Õuealade liigid

Vastavalt sellele, milliseid erinevaid elemente ja võimalusi õuealad lastele pakuvad, saab õuealad liigitada eri kategooriatesse ja aladeks. Erinevad autorid on õuealade jaotusi käsitlenud pisut erinevalt. Antud töös tuuakse välja Zamani (2016) ja Frosti jt (2008) mänguväljakute jaotus.

Zahra Zamani (2016), kes on uurinud erinevate õuealade mõju lapse arengule, jagab õuealad kolmeks: looduslik ala, tehnilik ala ja segunenud ala, kus on nii tehis- kui

looduselemente. Looduslik ala on koht, kus on looduses leiduvad elemendid nagu puud, põõsad, taimed, peenrad, liiv, suured kivid, lehed, muda ja vesi. Tehislik ala koosneb enamasti paigaldatud atraktsioonidest, näiteks liumäed, mängumajad ja ronilad. Need on tavaliselt valmistatud sellistest materjalidest nagu betoon, metall ja plast. Segunenud alal on nii looduslikke kui tehisklikke elemente (Fjørtoft, 2004; Zamani, 2016).

Joe Frost, kes uuris enam kui viiskümmend aastat laste mängu, lapse arengut ja mänguväljakuid, jaotab mänguväljakud nelja kategooriasse: kaasaegsed, traditsioonilised, loovad ja seikluslikud. Kaasaegsete mänguväljakute atraktsioonid on uudsed, sageli värvikirevad ja nad on fikseeritud, seega ei ole neid võimalik liigutada. Sellistel mänguväljakutel on ronilad, liumäed, erinevad kiiged, jalgpalliväljak (Frost, Wortham, & Reifel, 2008). Traditsioonilistel mänguväljakutel on tavaliselt kiiged, mängumaja, ronilad, liivakast ja liumägi ning valdavalt on sellised mänguväljakud tasapinnalisel maastikul (Holmes & Procaccino, 2009). Seikluslikel mänguväljakutel on lastele mängimiseks erinevaid jääkmaterjale, lisaks on aiamaa ja veemängu ala. Loovad mänguväljakud on erinevate mänguväljakute kombinatsioon, pakkudes lastele hulgaliselt vabasid vahendeid, mis arendavad laste loovust (Frost, Wortham, & Reifel, 2008).

Mitmed autorid on pööranud eraldi tähelepanu looduslikele mänguväljakutele, kus põhirõhk on looduslikel elementidel. Looduslikel mänguväljakutel on puud, põõsad, taimed, kivid ja sageli veekogu ning sealsed mänguvahendid on valmistatud valdavalt puidust. Looduslikus mängukeskkonnas mängimine arendab lapse loovust, kujutlusvõimet, riskisituatsioonides toimetulekut ning motoorseid võimeid (Fjørtoft, 2004; Fjørtoft & Sageie, 2000; Groeber, 2015). Kui lapsed veedavad palju aega looduses, kasvavad nendest tugevad ja terved inimesed (Grahn, 2012).

Õuealad liigitatakse vastavalt sellele, milliseid vahendeid õueala sisaldab ja milliseid võimalusi õueala lastele pakub. Järgmine peatükk annab ülevaate erinevatest vahenditest ja atraktsioonidest, mida lasteaia õuealad sisaldavad.

Õuealade vahendid

Selles peatükis antakse ülevaade lasteaia õuealade vahenditest, mida lapsed saavad lasteaias õues olles kasutada. Planeeritud õpikeskkond, mis kõnetab selles viibivat last, toetab tema kehalist, emotsionaalset ja sotsiaalset arengut (Nugin, 2013), seega on oluline, milliseid vahendeid lasteaia mänguväljakud sisaldavad.

Lasteaia õuealad koosnevad ühelt poolt looduslikest põhielementidest nagu puud, põõsad ja maapind. Teiselt poolt liituvad nendega laste mänguvahendid (kiiged, liumäed, ronilad jne). Mänguvahendid peavad andma lapsele võimaluse fantaseerimiseks ja erinevate mängude mängimiseks (Maser & Varava, 2003). Tuulingu (2013) arvates on looduslikud vahendid nagu käbid, kivid ja oksad parimateks vahenditeks, millega mängimisel areneb lapse fantaasia. Bentoa ja Dias (2017) leidsid oma uuringus, et looduslikud vahendid pakuvad piiramatuid võimalusi, mille abil areneb laste kujutlusvõime. Lisaks arendab see nende arvates laste enesekindlust probleeme lahendamisel. Mitmete uurimistulemuste kohaselt pakuvad looduslike elementidega mänguväljakud võimalusi mitmekülgsedeks mängu- ja õppimisvõimalusteks, mida ei saa teistel mänguväljakutel rakendada (Fjørtoft, 2004; Torkar & Rejc, 2017). Looduslikest vahenditest peab Fjørtoft (2001) tähtsaks õueala maastikku, mis on oluline õppevahend, kus erinevaid tegevusi läbi viia ja mis toetab lapse mootorset arengut. Lasteaed peaks looma lastele soodsa mikrokliimaga õueala, mis on turvaline ja pakub võimalusi loovaks tegevuseks, koostööks, mängimiseks ning kehalise aktiivsuse edendamiseks. Mängukeskkond peab olema kergesti muudetav ja kujundatud nii, et ta sobib igas vanuses ja erinevate huvidega lastele (Maser & Varava, 2003).

Lasteaia õueala pakub võimalusi õppe- ja kasvatustööd mitmekesisemaks muuta. Seega on oluline, et mänguvahendid oleksid mitmekesised. Järgmises peatükis käsitletakse erinevaid lapse arenguvaldkondi, mida õuealal tegutsedes arendada saab.

Erinevate arenguvaldkondade toetamine õuetegevustes

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008/2011) on kirjas, et õpitavaga tutvutakse loomulikus keskkonnas erinevaid tegevusi lõimides. Dahlgren'i ja Szszeplanski (2012) arvates peaksid õpetajad nägema õuekeskkonda kui õpikeskkonda, kus õppeprotsess on loominguuline ning kus on rohkem avarust kolme olulise valdkonna sidumiseks, milleks on tervis, mäng ja õppimine. Õues viibides on oluline silmas pidada tervet õuekeskkonda kui arengukeskkonda, kus lapsel on võimalus saada uusi kogemusi, suhelda nii eakaaslaste kui täiskasvanutega, tutvuda elus ja eluta looduse ning tehiskeskkonnaga (Raadik, 2009).

Lapse arengut mõjutavad nii tema enda isiklikud omadused kui ka keskkond. Kõik lapse arenguvaldkonnad on mõjutatavad läbi õuetegevuste, nii kognitiivne areng, sotsiaalne ja emotsionaalne areng kui füüsiline areng (Veisson & Veispak, 2005). Kognitiivne ehk tunnetuslik areng on seotud maailma tunnetamise ja mõistmisega (Veisson & Nugin, 2009). Tunnetusoskuste all mõeldakse eelkõige taju, mälu, tähelepanu ja mõtlemise erinevaid

aspekte. Tunnetusprotsesse kasutatakse kõigis tegevustes, eriti vajalikuks osutub nende kasutamise ja suunamise oskus just uudse info omandamisel ehk õppimisel (Häidkind *et al.*, 2013). Mitte ükski teine keskkond ei suuda lapse meeli niimoodi köita nagu seda teeb looduskeskkond, sest just loodus pakub väga palju erinevaid nägemismuljeid, lõhnasid, liikumisvõimalusi ja helisid (Grahn, 2012). Eesti koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008/2011) ütleb, et sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavaid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest. Lasteaia õueala on ideaalseks kohaks, kus lastel on võimalus olla füüsiliselt aktiivne. Turnides, roomates, kõõludes, joostes, tasakaalu hoides, hüpates, püüdes, visates, tõmmates ja tõugates õpib laps kõige rohkem oma keha tundma ja valitsema (Palm, 2005). Erinevad liikumismängud on heaks võimaluseks tugevdada lapse tervist, arendada vastupidavust ja kiirust. Liikumismänge on võimalik rakendada integreeritult kõigis õppe- ja kasvatusvaldkondades (Oja, 2008).

Fjørtoft ja Sageie (2000) läbi viidud uuringud kinnitavad, et välistingimustes koolieelsete lasteasutuste ühendamine loodusega suurendab väljakutsete, keeruka ja interaktiivse mängu väljavaateid. Mitmed uuringud näitavad, et looduses olemine aitab arendada laste kognitiivseid võimeid. Huvitavalt kujundatud keskkond sütitab laste kujutlusvõime ja struktureerimata mängu Fjørtoft'i (2000, 2004). Rootsis läbi viidud uuringust selgus, et lapsed, kes veedavad rohkem aega loodusrikkal mänguväljakul on parema keskendumisvõime ja motoorse võimekusega (Grahn, 2012). Groeber (2015) pööras oma uuringus tähelepanu laste kognitiivsetele oskustele, mis tekkisid mängides loodusliku päritolu elementidega ja kunstlike (metallist) konstruktsioonidega mänguväljakutel. Uuring näitas, et looduslik mängukeskkond annab lastele võimaluse mõista, millised võivad olla riskisituatsioonid ja kuidas sellistes olukordades käituda. Võimalus veeta aega looduslikel mänguväljakutel suurendab märkimisväärselt tunnustamise, tunnetuse ja loovuse arendamise võimalusi läbi mängu.

Õuealal viibimine ja sealsed tegevused mõjutavad oluliselt lapse mitmekülgset arengut. Töö autorile teadaolevalt ei ole varasemalt uuritud, millised on Tartu lasteaedade õuealad ja milliseid õppe- ja kasvatustegevusi õpetajad endi sõnul lastega õuealadel teevad. Sellest tulenevalt püstitati uurimuse eesmärk.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Uurimustöö eesmärgiks on välja selgitada, milliseid vahendeid on Tartu linna koolieelsete lasteasutuste õuealadel ning milliseid organiseeritud õppe- ja kasvatustegevusi ja kui sageli

õpetajad õuealal endi sõnul läbi viivad. Tulenevalt uurimuse eesmärkidest sõnastati järgmised uurimisküsimused:

- Millised on koolieelsete lasteasutuste õuealad õpetajate sõnul Tartu linna näitel?
- Milliseid tegevusi ja milliste arenguvaldkondade toetamiseks viivad õpetajad endi sõnul lasteaia õuealal läbi?

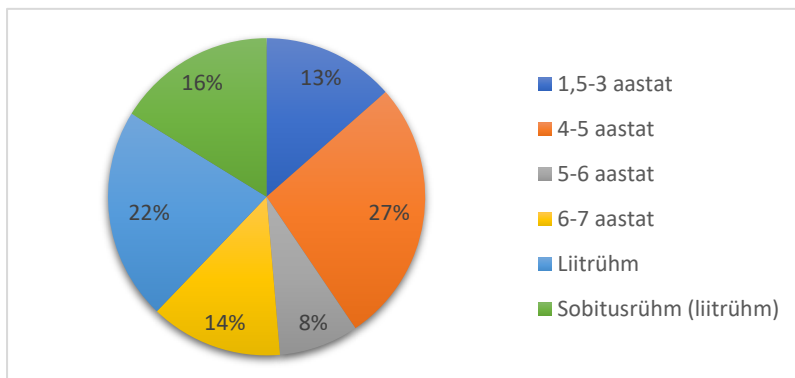
Metoodika

Valim

Bakalaureusetöö valimi moodustasid Tartu linna munitsipaallasteaedade õpetajad. Töö autor lähtus valimi moodustamisel oma elukohast, milleks on Tartu linn. Õpetajate taustaandmete kohta piiranguid ei seatud. Kutse uuringus osalemiseks saadeti Tartu linna 26 munitsipaallasteaeda. Vastuseid saadi kokku 37 lasteaiaõpetajalt (N=37), kelle vanus oli vahemikus 23-62 eluaastat. Uuringus osalenud õpetajate keskmine vanus oli 43,7 aastat (SD=10,2). Kõige suurem hulk oli õpetajaid vanuses 30-39a (43%) ja 50-59a (27%).

Uuringus osalenute tööstaaž õpetajana jäi vahemikku 6 kuud kuni 41 aastat. Kõige rohkem oli õpetajaid tööstaažiga 11-20 aastat. Keskmine tööstaaži pikkus oli 15,9 aastat (SD=11,2).

Õpetajatelt küsiti laste vanuserühma, kellega nad töötavad (Joonis 1). Kõige suurem osa õpetajatest (27%) märkis laste vanuserühmaks 4-5 aastat. Mõnevõrra vähem õpetajaid (22%) märkis, et nad töötavad liitrühmas. Olemasolevatele variantidele märgiti kolmel korral lisaks vanuserühm 5-6 aastat. Veel toodi välja eraldi liitrühma grupp, mis on samaaegselt sobitusrühm.

Joonis 1. Õpetajate töö erinevates vanuserühmades.

Mõõtevahendid

Andmete kogumiseks koostati ankeet (Lisa 1), mis jagunes kolmeks plokiks ning koosnes neljateistkümnest küsimusest. Küsimustiku koostamise aluseks võttis autor töö eesmärgist lähtuvad uurimisküsimused ning teoreetilisest osast saadud teadmised. Kasutati elektroonset ankeeti, kuna see võimaldas mugavalt jõuda õpetajateni. Ankeedi koostamisel kasutati *Google Forms*’i.

Ankeedis oli neli küsimust vastaja üldandmete kohta, viis küsimust õuealade iseloomustuse kohta ja viis küsimust õuealal õpetajate poolt organiseeritud tegevuste kohta. Ankeedi kümme küsimust oli valikvastustega. Valikvastustega küsimuse korral pidi vastaja ära märkima kõik sobivad variandid ning lisaks oli võimalus variante juurde lisada. Küsimuste “Kui oluliseks peate õpetaja rolli lasteaia õuealal lapse arengu toetajana?” ja “Millised on Teie arvates koolieelse lasteautuse õueala eesmärgid?” said õpetajad hinnata esitatud väiteid viieastmelisel Likerti skaalal (1 – üldse ei ole oluline, 2 – pigem on oluline, 3 – keskmiselt oluline, 4 – pigem on oluline, 5 – väga oluline) (Lisa 1). Küsimuse “Milliseid tegevusi ja kui tihti viite läbi lasteaia õuealal?” puhul oli õpetajatel võimalus märkida tegevuse sagedus, valides järgnevate variantide vahel: mõni kord aastas, üks kord kuus, mõni kord kuus, üks kord nädalas, mõni kord nädalas, iga päev, ei tee üldse.

Selleks, et tõsta ankeedi usaldusväarsust, viidi eelnevalt läbi pilootuuring, mille abil sooviti teada, kas ankeedis esitatud küsimused on vastajatele arusaadavad ja üheselt mõistetavad.

Protseduur

Enne põhiuuringu algust tehti novembris 2020 pilootuuring, millest võttis osa neli lasteaia töötavat õpetajat. Tegemist oli töö autorile tuttavate õpetajatega. Neile helistati ja paluti pilootuuringus osaleda. Peale nõusolekut saadeti õpetajatele meili teel ankeedi veebilingid. Pilootuuring viidi läbi selleks, et suurendada küsimustiku valiidsust ja veenduda, et ankeedis olevaid küsimusi mõistetak sarnaselt. Selgus, et küsimused on arusaadavad ja asjakohased seoses lõputöö teema ja eesmärkidega. Kuna pilootuuringu järel küsimustikus muudatusi ei tehtud, võeti ka pilootuuringus osalejad valimi koosseisu.

Uuringu läbiviimiseks saadeti küsimustik koos kaaskirjaga Tartu linna 26 munitsipaallasteaia direktori meiliaadressile. Lasteaedade kontaktid saadi Tartu linna kodulehelt. Kaaskirjas selgitati uuringu eesmärki, väärtusi ning välja oli toodud küsimustiku vastamiseks kuluv aeg. Lasteaia direktoril paluti küsimustik edasi saata enda lasteaia kuni

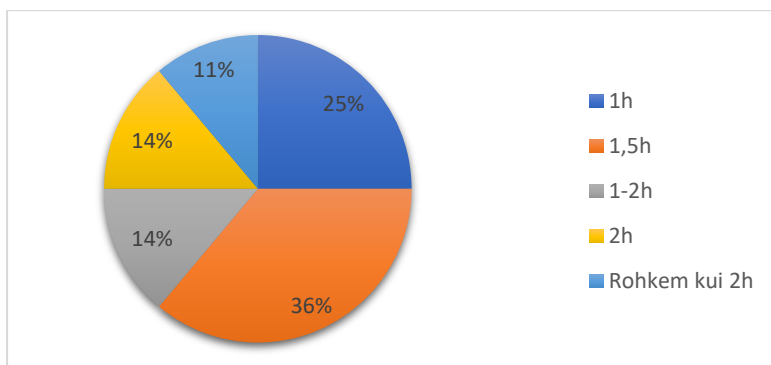
viiele õpetajale. Kolme lasteaia puhul tuli töö autorile teatis, et kiri on kohaletoiimetamatu. Vastamistähtjaks määrati esialgu üks nädal, seejärel saadeti korduskutse uuringus osalemiseks ning pikendati vastamistähtaega nädala võrra. Anonüümsuse tagamiseks ei küsitud vastaja identifitseerimist võimaldavaid isikuandmeid ega lasteaeda, milles vastaja töötab.

Uuringus osalejad sisestasid andmed veebikeskkonda *Google Forms*. Sealt sai töö autor andmed kanda *Microsoft Excel 2019* programmi, kus teostati andmeanalüüs. Andmeanalüüsis lähtuti töö uurimisküsimustest ning eesmärgist. Kasutati kirjeldavat statistikat – sagedused, protsentjaotus, aritmeetiline keskmine.

Tulemused

Käesolevas peatükis kajastatakse tulemusi, mida esitletakse uurimisküsimuste kaupa.

Õpetajatelt sooviti teada, kui kaua aega veedavad nad päevas lastega õues (Joonis 2). Kõige suurem hulk õpetajatest (36%) märkis, et nad on igapäevaselt lastega õues 1,5 tundi.

Joonis 2. Päeva jooksul lastega õues olemise aeg õpetajate sõnul.

Lasteaia õueala vahendid

Esimene uurimisküsimus on: *Millised on Tartu linna koolieelsete lasteasutuste õuealad?*

Sooviti teada milliseid vahendeid on lasteaia õuealal. Peaaegu kõik vastanud (97%) märkisid, et nende lasteaia õuealal on ronila, kiiged, liivakast ja liumägi (Tabel 1). Rohkem kui pooled vastanutest märkisid, et nende õuealal on jalgpalliplats, atraktsioon tasakaalu hoidmiseks, mänguköök, korvpalliplats ja mängumaja. Uute variantidena, mida etteantud loetus ei olnud, toodi välja veel kahel korral õuepaviljon, ühel korral golfiväljak ja tahvel kriidiga joonistamiseks.

Tabel 1. Lasteaia õuealal olemasolevad vahendid (protsent vastanutest).

Vahendid	Arv	%
Ronila	36	97
Kiiged	36	97
Liivakast	36	97
Liumägi	36	97
Jalgpalliplats	25	68
Atraktsioon tasakaalu hoidmiseks	25	68
Mänguköök	24	65
Mängumaja	19	51
Korvpalliplats	19	51
Puupakud ronimiseks	14	38
Kööied ronimiseks	4	11

Seejärel sooviti teada milliseid looduslikke elemente on lasteaia õuealal. Looduslikest elementidest märkisid kõik vastajad, et nende õuealal on puud (Tabel 2). Enam kui 50% vastanutest märkis, et nende lasteaia õuealal on hekk ja okstest/puudest onn. Valikutes mittepakutud variantidena toodi välja veel putukahotell, suur mägi, taimekastid, looduskaitseala, looduslike elementidega tunnetusrada ja tunnetusrada paljajalu käimiseks.

Tabel 2. Lasteaia õuealal olemasolevad looduslikud elemendid (protsent vastanutest).

Vahendid	Arv	%
Puud	37	100
Põõsad	34	92
Hekk	26	70
Okstest/puudest onn	25	68
Peenrad/aiamaa	11	30
Suured kivid ronimiseks	10	27
Puupakud	6	16
Veesilm	2	5

Järgnevalt sooviti teada milliseid liigutatavaid looduslikke vahendeid on lasteaia õuealal. Kõik õpetajad märkisid, et nende lasteaia õuealal on puulehed ja liiv (Tabel 3). Rohkem kui

50% vastajaist märkis, et nende õuealal on liigutatavatest vahenditest veel oksid, käbisid, väikseid kive ja tammetõrusid. Kahel korral toodi välja variant, mida valikus ei pakutud. Ühel korral nimetati olemasoleva loodusliku liigutatava vahendina saepuru ning teisel korral lisati vee kasutamise võimalus.

Tabel 3. Lasteaia õuealal olevad liigutatavad looduslikud vahendid (protsent vastanutest).

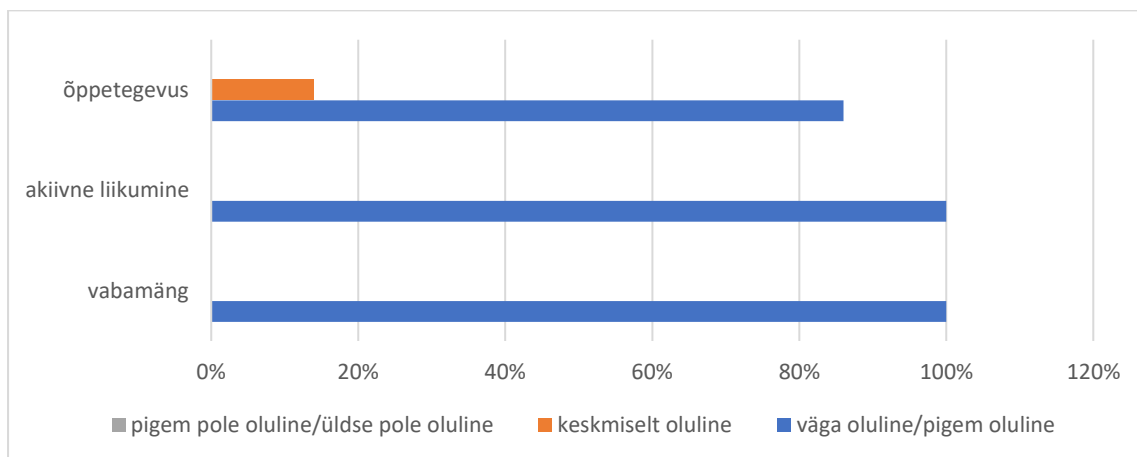
Vahendid	Arv	%
Puulehed	37	100
Liiv	37	100
Oksad	28	76
Käbid	24	65
Väiksed kivid	22	60
Tammetõrud	21	57
Kastanimunad	15	41

Lasteaia õueala on sageli jaotatud erinevateks aladeks. Lasteaia õuealal olevate erinevate alade märkimisel tõid enam kui 90% vastanutest välja varjualuse, ronimisala ning liivaala olemasolu (Tabel 4). 78% vastanutest märkis, et õuealal on eraldi jooksuala. Variandi “Muu” juurde lisati veel liikumisrada erinevate ülesannetega, kummikattega staadion ja tunnetusrada.

Tabel 4. Erinevate alade olemasolu lasteaia õuealal (protsent vastanutest).

Alad	Arv	%
Varjualune	36	97
Ronimisala	34	92
Liivaala	34	92
Jooksuala	29	78
Jalgrattasõidu ala	16	43
Loodusala liigirikkuse tundmaõppimiseks	15	41
Õpperada	11	30
Igal rühmal oma mänguala	11	30
Õppeklass	6	16
Veega mängimise ala	2	5

Õpetajatelt küsiti arvamusi õueala eesmärkidest. Kõik õpetajad arvasid, et õueala on aktiivseks liikumiseks ja vabamänguks väga oluline/pigem oluline (Joonis 3). Õppetegevuse märkis õuealal väga oluliseks või pigem oluliseks 86% õpetajatest. 14% vastanutest märkis õppetegevuse keskmiselt oluliseks. Vastusevariante pigem pole oluline/üldse pole oluline ei märgitud kordagi.

Joonis 3. Õpetajate arvamused õueala eesmärkidest (protsent vastanutest).

Õpetajate organiseeritud õppe-ja kasvatustegevused lasteaia õuealal

Töö teine uurimusküsimus on *Milliseid tegevusi ja milliste arenguvaldkondade toetamiseks viib õpetaja lasteaia õuealal läbi?* Uurimusküsimusele saab vastuse mitme küsimuse põhjal. Esmalt sooviti teada milliseid tegevusi ja kui tihti viivad õpetajad läbi lasteaia õuealal.

Vastamiseks oli pakutud erinevad tegevused ning sai valida kui sageli neid tegevusi läbi viiakse (Tabel 5). Kõige rohkem (35% vastanutest) märkisid õpetajad igapäevase tegevusena ilmavaatlust. Mõni kord nädalas viivad õpetajad endi sõnul läbi liikumismänge (24% vastanutest) ja puulehtede vms loendamist või võrdlemist (14% vastanutest).

Õpetajatest 14% viivad kord nädalas õuealal läbi õppemänge keele ja kõne õppimiseks ning mõnevõrra vähem õpetajaid (11% vastanutest) teevad endi sõnul lastega kord nädalas liikumismänge. Mõni kord kuus viivad õpetajad lastega läbi puulehtede vms loendamist või võrdlemist (27% vastanutest) ja luubiga taimede või putukate uurimist (24% vastanutest).

Üks kord kuus läbiviidavaks tegevuseks märgiti kõige rohkem (19% vastanutest) puulehtede vms võrdlemist ja loendamist. Mõni kord aastas teevad 68% õpetajatest õuealal peenraid ning 54% õpetajatest viivad läbi katseid ja muusikategevusi. Õpetajatest 22% ei tee üldse peenraid ja 16% õpetajatest ei vii üldse õues läbi muusikategevusi. Valikus pakutud variantidele lisati veel: kunstitegevus, maastikumäng ja loodusvaatlus.

Tabel 5. Õpetajate poolt organiseeritud tegevused õuealal ja tegevuste sagedus (protsent vastanutest).

Tegevus	Iga päev	Mõni kord nädalas	Üks kord nädalas	Mõni kord kuus	Üks kord kuus	Mõni kord aastas	Ei tee üldse
Ilmavaatlus	35	8	5	16	11	22	3
Liikumismängud	8	24	11	22	16	16	3
Puulehtede vms loendamine/võrdlemine	5	14	3	27	19	27	5
Luubiga taimede või putukate uurimine	3	3	3	24	11	46	11
Meisterdamine looduslikust materjalist	3	5	3	22	16	46	5
Peenarde tegemine ja seemnete külvamine	3	0	0	3	5	68	22
Katsed	0	3	3	22	11	54	8
Orienteerumine	0	3	3	22	11	49	14
Muusikategevus	0	5	3	14	8	54	16
Õppemäng keele ja kõne õppimiseks	0	8	14	22	16	35	5

Järgnevalt tuli märkida milliste arenguvaldkondade toetamiseks õpetajad erinevaid organiseeritud tegevusi teevad. Märkida sai kõik sobivad arenguvaldkonnad, mida tegevusega arendada soovitakse (Tabel 6). Erinevatest arenguvaldkondadest, mida õuetegevuste kaudu arendada soovitakse, märgiti kõige rohkem õpioskusi (284 korral) ja kognitiivseid oskusi (217 korral). Kõige vähem (123 korral) märgiti enesekohaste oskuste arendamist. Tegevusteks, millega arendada lasteaia õuealal laste õpioskusi, märgiti kõige sagedamini luubiga taimede või putukate uurimist ning ilmavaatlust. Õppemängu keele ja kõne õppimiseks, luubiga taimede või putukate uurimist ja puulehtede vms loendamist või võrdlemist märkisid uuringus osalenud õpetajad tegevusteks, mille kaudu arendada laste kognitiivseid oskusi. Õpetajate endi sõnul arendavad nad õuealal laste mänguoskusi, sotsiaalseid ja enesekohaseid oskusi kõige sagedamini orienteerumise ja liikumismängudega.

Tabel 6. Õpetajate poolt organiseeritud tegevused õuealal erinevate arenguvaldkondade arendamiseks (N=37).

Tegevus	Õpioskused	Kognitiivsed oskused	Sotsiaalsed oskused	Mänguoskused	Enesekohased oskused
Luubiga taimede/putukate uurimine	35	24	16	5	9
Ilmavaatlus	33	22	12	5	8
Puulehtede vms loendamine/võrdlemine	33	24	14	11	8
Õppemäng keele ja kõne õppimiseks	31	26	22	23	14
Meisterdamine looduslikust materjalist	30	24	11	14	12
Peenarde tegemine/seemnete külvamine	28	18	23	6	15
Katsed	28	23	13	5	7
Muusikategevus	26	17	20	17	10
Orienteerumine	22	18	28	28	23
Liikumismängud	18	21	28	32	17
Kokku	284	217	187	146	123

Lisaks sooviti teada millised õuealad toetavad õpetajate arvates kõige rohkem lapse mitmekülgset arengut. Selleks tuli vastajal märkida üks pakutud variantidest. 89% vastanutest arvas, et kõige rohkem toetavad lapse mitmekülgset arengut õuealad, mis sisaldavad nii looduslikke kui tehiselemente. 11% vastanutest arvas, et looduslike elementidega õueala toetab lapse mitmekülgset arengut. Antud küsimuse puhul oli vastajal võimalik põhjendada oma valikut. Õpetajad, kes märkisid vastuseks õuealad, mis sisaldavad nii looduslikke kui tehiselemente põhjendasid oma arvamust sellega, et need õuealad on mitmekülgsed ja valikuvõimalusi pakkuvad. Õpetajad kirjutasid põhjenduseks: *lastel peab olema valikuvõimalusi; on mitmekesisem ja loovam; mitmekülgne,*

valikuvõimalusi pakkuv; mitmekülgsed alad toetavad ka mitmekülgselt arengut. Üks õpetaja kirjutas: looduslik keskkond arendab lapse loovust, võimaldab vastavalt vajadusele keskkonda muuta, tehiskeskkond (ronilad, tasakaalurajad, rattasõiduala jne) võimaldab ennast rohkem füüsiliselt proovile panna. Õpetajad, kes märkisid, et looduslike elementidega alad toetavad kõige rohkem lapse mitmekülgselt arengut töid põhjendusena välja, et loodus on päris ja väga vajalik. Mitmekesisemaid arenguvõimalusi põhjendati järgmiste vastustega: ühed vahendid saavad alati toetada teisi, nii nagu teooria ja praktika; sellisel õuealal saab rikkalikumalt ja igakülgselt lapsi arendada; integreerides erinevaid vahendeid ja valdkondi saab kõige paremini arendada laste loovust ja mänguuskusi; loodus pakub väga palju võimalusi juba selle poolest, et on pidevas muutumises. Üks õpetaja kirjutas: pooldan projektõppe meetodit, seega kõik looduslik ja päris on väga tähtis ja vajalik. Looduslike elementidega õueala pidas oluliseks veel üks õpetaja, kelle arvates: loodus on elus osa ja laps naudib looduses, õues olemist, see ongi päris ja looduslikust materjalist õuealal on ka turvalisem.

Tehiselementidega õuealad ei märkinud üksi vastanutest.

Õpetajatelt küsiti arvamust oma rolli kohta lasteaia õuealal lapse arengu toetajana. Skaala esimest valikut (“üldse ei ole oluline”) ja teist valikut (“pigem ei ole oluline”) ei märgitud kordagi. Kahel korral märgiti, et õpetaja roll lasteaia õuealal lapse arengu toetajana on “keskmiselt oluline”. 54% vastanutest märkis õpetaja rolli “väga oluliseks” ja 40% vastanutest märkis õpetaja rolli lasteaia õuealal lapse arengu toetajana “pigem oluliseks”.

Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada, milliseid vahendeid on Tartu linna koolieelsete lasteasutuste õuealadel ning milliseid organiseeritud õppe- ja kasvatustegevusi ja kui sageli õpetajad õuealal endi sõnul läbi viivad. Autori kogemus näitab, et Tartu linna lasteaedade õuealad on erinevad ning õpetajate aktiivsus lastega tegevuste läbiviimisel õuealadel on väga erinev.

Saadud tulemuste üle arutletakse uurimisküsimuste kaupa.

Tartu linna koolieelsete lasteasutuste õuealad õpetajate endi sõnul. Õpetajatelt küsiti arvamusi õueala eesmärkidest ja oma rollist lasteaia õuealal lapse arengu toetajana. Kõik õpetajad arvasid, et õueala on aktiivseks liikumiseks ja vabamänguks oluline. Vähene liikumine on probleemiks üha suuremal hulgal lastel, mõjutades nii üldfüüsilist arengut kui ka vaimset, emotsionaalset ja sotsiaalset arengut (Oja, 2008; Tervise Arengu Instituut, 2020),

seetõttu on oluline, et õpetajad aktiivsele liikumisele rohkem tähelepanu pööraksid. Sarnaseid tulemusi õpetajate arvamuste kohta õueala eesmärkidest on saanud ka teised autorid (Kund, 2018; Norðdahl & Jóhannesson, 2016). Suurem osa uuringus osalenud õpetajaid peab organiseeritud õppetegevuse läbiviimist õuealal väga oluliseks või pigem oluliseks. Vastajate seas oli ka õpetajaid, kes peavad õppetegevuse läbiviimist õuealal keskmiselt oluliseks. Kund (2018) uuringust selgus, et õppetegevuse läbiviimist peab Võru valla õpetajatest oluliseks pisut üle poole ja et suurem osa õpetajatest peab oma rolli lapse arengu toetajana lasteaia õuealal väga oluliseks või pigem oluliseks.

Õpetajate arvates toetavad lapse mitmekülgset arengut õuealad, kus on nii loodus- kui tehiselemente ning uuringust selgus, et osalenud lasteaedade õuealad sisaldavad nii looduslikke kui tehislikke elemente. Oma valikut põhjendati peamiselt sellega, et sellised õuealad on mitmekesised, pakkudes lapsele valikuvõimalusi. Samal arvamusel on ka mitmed teised autorid (Fjørtoft, 2004; Zamani, 2016), lisades, et sellised õuealad arendavad lapse loovust ja kujutlusvõimet. Mitmed uuringus osalenud õpetajad märkisid, et looduslike elementidega õuealad toetavad lapse mitmekülgset arengut kõige rohkem. Vastajad tõid välja, et loodus on päris, pidevas muutuses, mitmekesine ja võimalusterohke. Selles uuringus osalenud õpetajate vastused sarnanevad mitmete varasemate uuringutega (Fjørtoft, 2004; Fjørtoft & Sageie, 2000; Groeber, 2015; Zamani, 2016), milles samuti leiti, et looduslik keskkond avaldab lapse arengule positiivset mõju. Käesolevas uuringus märgiti, et looduskeskkonda on võimalik vastavalt vajadusele muuta, samal arvamusel on ka Maser ja Varava (2003), kes peavad seda väga oluliseks. Selles bakalaureusetöös selgus, et õpetajate arvates on oluline see, et looduslike elementidega õuealal on hea teooriat praktikaga siduda. Sarnasel arvamusel on ka Tuuling (2017), kes peab looduslike elementidega õueala heaks õppimise võimaluseks, kus saab siduda teooriat praktikaga ning mis pakub tänu pidevale muutumisele palju võimalusi.

Tervisekaitsenõuete määruse kohaselt peab soodsate ilmastikutingimuste korral toimuma võimalikult palju laste tegevusi õues (Tervisekaitsenõuded koolieelses..., 2011). Üle poole uuringus osalenud õpetajate sõnul on nad lastega päeva jooksul õues 1-1,5 tundi. Mitmel korral märgiti, et see on erinev, sõltudes aastaajast ja ilmastikuoludest. Vaid kümnendik õpetajatest märkis, et on lastega päeva jooksul õues rohkem kui kaks tundi. Uurijale tundub, et töös ei kajastunud seoses COVID-19 tekkinud olukord, kus mitmetes lasteaedades on oluliselt pikendatud õues viibimise aega. Võrreldes näiteks Norra lasteaedadega, veedavad uuringus osalenud õpetajad oluliselt vähem aega lastega õues.

Moseri ja Martinseni (2010) uuringust selgus, et norra lapsed viibivad kevad-suvisel ajal 70% ja sügis-talvisel ajal 30% lasteaia veedetud ajast õues.

Õuealal olemasolevatest vahenditest märgiti kõige rohkem kiikesid, liumäge, ronilat ja liivakasti ehk traditsioonilise õueala vahendeid (Holmes & Procaccino, 2009). Enamusel uuringus osalenud lasteaedadest on olemas ronimisala, liivaala, varjualune, puud ja põõsad. Üksikute lasteaedade õuealadel on veesilm, köied ja puupakud ronimiseks, mille olemasolu peavad mitmed autorid lapse arengu seisukohalt oluliseks (Fjørtoft, 2004; Fjørtoft & Sageie, 2000). Nende elementide puudumine võib olla seotud õpetajate hirmudega laste ohutuse ees. Antud töö tulemustest selgus, et lasteaia õuealade kujundamisel on kasutatud nii looduslikke kui tehismaterjale.

Õpetajate läbiviidavad tegevused ja eri arenguvaldkondade toetamine lasteaia õuealal õpetajate endi sõnul. Selgus, et kõige sagedasemaks tegevuseks, mida õpetajad igapäevaselt õuealal teevad on ilmavaatlus. Kulderknup (2009) leiab, et vaatlus on üks tähtsamaid tunnetustegevusi, mille kaudu arendada lapse tähelepanu, mõtlemis- ja keskendumisvõimet. Ilmavaatluse sagedust mõjutab arvatavasti ka asjaolu, et selleks ei ole vaja teha ettevalmistusi, seda on mugav läbi viia. Sageduselt järgmisena, paaril korral nädalas, märkisid õpetajad õueala tegevuseks liikumismänge. Ka Oleinikova (2018) uuringus märkisid õpetajad, et õuesõppes kasutavad nad kõige rohkem vaatlust ja mängu. Käesolevas uuringus osalenud õpetajatest viiendik kasutab enda sõnul kord kuus erinevate looduslike materjalide (lehed, kastanimunad jt) loendamist ja rühmitamist. Looduslike vahendite kasutamist peavad oluliseks Timoštšuk (2005) ja Tuuling (2013), kelle arvates on lehtede, erinevate viljade loendamine, rühmitamine, järjestamine jne heaks võimaluseks muuta õppe- ja kasvatustööd mitmekülgsemaks. Oma kogemuse põhjal saab töö autor öelda, et looduslike vahendite kasutamine oleneb ka lasteaia asukohast, milliseid vahendeid õuealal leidub ja kas usinad hooldustöölised riisuvad vabad looduslikud vahendid kokku. Selgus, et rohkem kui pooled vastanutest teevad mõnel korral aastas lastega õues peenraid ja külvavad seemneid. Mitmed autorid (Fjørtoft & Sageie, 2000; Zamani, 2016), kes on oma uuringutes keskendunud looduslikele õuealadele, on märkinud aiamaa ja peenarde olulisust lasteaia õuealal, mis toetab lapse mitmekülgset arengut. Uuringus osalenud õpetajatest teevad endi sõnul paaril korral aastas õues lastega katseid rohkem kui pooled vastanutest. Õpikogemuste mitmekesisemaks muutmisel on tähtis ka katsete läbiviimine, mille eesmärgiks on pakkuda lastele loodusega seotud nähtusi (Timoštšuk, 2010). Lastele meeldivad katsed ja töö autori arvates võiks neid oluliselt sagedamini läbi viia, kui antud uuringust selgus. Valikus puuduvate tegevustena toodi välja veel kunstitegevus, maastikumäng ja loodusvaatlus.

Timoštšuk (2010) rõhutab, et loodusvaatluse puhul on tähtis see, et laps õpiks loodust uurima ja panema tähele seoseid ja muutusi. Võru valla näitel läbi viidud uuringust selgus, et kõik õpetajad peavad oma tähtsaimaks rolliks lastega õues olles suunata lapsi loodust märkama (Kund, 2019).

Käesolev uuring kinnitas, et õues saab peale liikumistegevuste ja loodusvaatluse viia läbi veel palju muud huvitavat. Ka Raadik (2009) ja Tuuling (2013) on arvamusel, et seisukoht, et õues saab viia läbi ainult liikumistegevusi ja loodusvaatlusi ei ole õige. Kikas (2008) märgib, et õpetajad rakendavad lisaks füüsilisele tegevusele õuealal mõtestatud õppimist, mis hõlmab käelist tegevust, keele ja kõne arendamist, vaimse arengu toetamist. Uuringus selgus, et õpetajate läbiviidavad tegevused lasteaia õuealal on mitmekesised ja arendavad.

Erinevate arenguvaldkondadena, mida õpetajad õuetegevustega arendada soovivad, märgiti kõige rohkem õpioskusi ja kognitiivseid oskusi. Antud tulemusi võib seostada Neudorfi jt (2017) uuringuga, millega uuriti lasteaia õpetajate uskumusi seoses laste üldoskuste arendamisega riikliku õppekava alusel. Selles selgus, et õpetajad peavad mänguoskusi kõige olulisemaks, kuid tegevuse leidmisel ja hindamisel on kergem keskenduda tunnetus- ja õpioskuste valdkonnale (Neudorf et al., 2017). Uuringutest on leitud, et lapsed, kellele võimaldatakse piisavalt aktiivset tegutsemist ja liikumist õues, kaasates sellesse erinevad meeled ja tajud, on paremate õpitulemustega ning positiivsem on laste sotsiaalne areng (Nel et al., 2017). Kõige vähem märkisid õpetajad erinevate õuetegevuste juures enesekohaste ja mänguoskuste arendamise soovi.

Kokkuvõtteks võib öelda, et õpetajate organiseeritud õppe- ja kasvatustegevused õuealadel on mitmekesised ja nad peavad oma rolli laste arengu toetajana õues oluliseks. Samas arvavad õpetajad, et õues viibimise aeg on lastele pigem aktiivseks liikumiseks ja vabamänguks ning mõnevõrra vähem õppetegevuseks. Need tulemused sarnanevad eelnevate uuringutega. Antud töö tulemustest selgus, et kõige rohkem soovivad õpetajad toetada õues viibimise ajal laste õpioskusi ja kognitiivseid oskusi. Kõik uuringus osalenud õuealad sisaldavad nii loodus- kui tehiselemente ning õpetajate arvates toetavad sellised õuealad kõige rohkem lapse mitmekülgset arengut.

Töö praktiline väärtus, piirangud, soovitused

Bakalaureuse töö piiranguks võib pidada madalat vastamisaktiivsust. Uuringus osales kõigest 7% Tartu linna munitsipaallasteaedade õpetajate koguarvust. Madal vastamisaktiivsus võis

tingitud olla suhteliselt jõululähedase ajaga, mil õpetajad võisid olla nendele olulisemate tegevustega hõivatud. Anonüümsuse tagamiseks ei küsitud õpetajatelt lasteaia nime, kus nad töötavad ning seetõttu ei ole teada, mitut Tartu linna lasteaeda saadud tulemused iseloomustavad. Antud uuringu uudsuseks võib pidada seda, et autorile teadaolevalt ei ole varasemalt uuritud õpetajate organiseeritud tegevusi lasteaedade õuealal ja puudus ülevaade selle kohta, milliseid vahendeid lasteaia õuealadel leidub.

Töö praktiliseks väärtuseks võib pidada seda, et saadud tulemustest saaksid õpetajad võtta ideid õppetegevuste planeerimisel, õueala sisustamisel ja võibolla saavad õpetajad juurde julgust ja enesekindlust erinevate tegevuste läbiviimiseks väljaspool rühmaruume. Käesolev töö võiks teadvustada erinevaid võimalusi, kuidas õpetada lapsi õuealal eesmärgipärasemalt tegutsema ja anda ideid õuealade sihipärasemaks kasutamiseks.

Edaspidi võiks kaasata sarnasesse uuringusse rohkem lasteaedasid ja lasteaia õpetajaid, et saada ülevaatlikumaid tulemusi lasteaedade õuealade ja õpetajate organiseeritud tegevuste kohta lasteaia õuealal. Samuti oleks ehk kasulik teada, millised õpetaja poolt organiseeritud õuetegevused lastele kõige rohkem meeldivad, ehk siis kaasata uuringusse ka lapsi.

Tänuõnad

Soovin tänada kõiki Tartu linna lasteaedasid ja õpetajaid, kes osalesid käesolevas uuringus. Suur tänu bakalaureusetöö juhendajale Merle Taimalule töö juhendamise eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Katrin Must /digitaalselt allkirjastatud/ 11.05.2021

Kasutatud kirjandus

- Bento, G., & Dias, G. (2017). The importance of outdoor play for young children's healthy development. *Porto Biomedical Journal*, 2(5), 157–160.
- Brügge, B., Glanz, M., & Sandell, K. (2008). *Õuesõpe*. Tallinn: Ilo.
- Butterworth, G., & Harris, M. (2002). *Arengupsühholoogia alused*. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Dahlgren, L. O., Sjölander, S., Strid, J. P., & Szeszepanski, A. (2012). *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiümbrusest saab õpiõu*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Fjørtoft, I. (2001). The natural environment as a playground for children: the impact of outdoor play activities in pre-primary school children. *Early Childhood Education Journal*, 29(2), 111–117.
- Fjørtoft, I. (2004). Landscape as Playscape: The effects of natural environments on children's play and motor development. *Children, Youth and Environments*, 14(2), 21–44.
- Fjørtoft, I., & Sageie, J. (2000). The natural environment as a playground for children: landscape description and analyses of a natural playscape. *Landscape and Urban Planning*, 48(1-2), 83–97.
- Frost, J. L., Wortham, S. C., & Reifel, S. (2008). *Play and Child Development*. Pearson: Merrill Prentice Hall.
- Grahn, P. (2012). Laps ja loodus. L. O. Dahlgren, S. Sjölander, J. P. Strid, & A. Szeszepanski (Toim), *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiümbrusest saab õpiõu* (lk 65–125). Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Groeber, K. (2015). Сопоставление познавательных навыков, формируемых у детей дошкольного возраста на игровых площадках с природными и искусственными элементами. Florova, N. B. (Toim). *Journal of Modern Foreign Psychology*, 5(1), 46–52.
- Holmes, R. M., & Procaccino, J. K. (2009). Preschool children's outdoor play area preferences. *Early Child Development and Care*, 179(8), 1103–1112.
- Häidkind, P., Palts, K., Pillmann, J., Ennok, K., Villems, K., & Peterson, T. (2013). *Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele*.
Külastatud aadressil
https://www.hm.ee/sites/default/files/juhendmaterjal_alusharidus.pdf
- Kikas, E. (2008). (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011). *RT I, 2008, 23, 152*. Külastatud aadressil:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>

- Koolieelse lasteasutuse seadus (2018). RT I 22.01.2018, 6. Külastatud aadressil:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006>
- Kos, M., & Jerman, J. (2013). Provisions for outdoor play and learning in Slovene preschools. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 13(3), 189–205.
- Kulderknup, E. (2009). *Õppe- ja kasvatusetegevuse valdkonnad*. Tallinn: Kirjastus Studium.
- Kund, K. (2019). *Õpetajate arvamus oma rollist laste õuetegevustes Võru valla lasteaedade näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Maser, M., & Varava, L. (2003). Terviseedendus lasteaias. H. Tälli, & M. Maser (Toim), *Tervise Arengu Instituut*. Tartu: Trükikoda Tartumaa.
- Moser, T., & Martinsen, M.T (2010). The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development. *European Early Childhood Education Research Journal*, 4, 457–471.
- Männamaa, M., & Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. E. Kulderknup (Toim), *Üldoskuste areng koolieelses eas* (lk 5–43). Tallinn: Kirjastus Studium.
- Nel, A., Joubert, I., & Hartell, C. (2017). Teachers' perceptions on the design and use of an outdoor learning environment for sensory and motor stimulation. *South African Journal of Childhood Education*, 7(1), a482.
- Neudorf, E., Ugaste, A., Tuul, M., & Miksen, R. (2017). Lasteaiaõpetajate uskumused seoses laste üldoskuste arendamisega riikliku õppekava alusel: lisaseletus lasteaia koolistumise põhjustele. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 5(2), 54–79.
- Niilo, A., & Kikas, E. (2008). Mäng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 120-137). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Norðdahl, K., & Einarsdottir, J. (2015). Children's views and preferences regarding their outdoor environment. *Journal of adventure education and outdoor learning*, 15(2), 152–167.
- Norðdahl, K., & Jóhannesson, I. Á. (2016). 'Let's go outside': Icelandic teachers' views of using the outdoors. *Education 3–13*, 44(4), 391–406.
- Nugin, K. (2013). (Toim). Keskkonna loomine. *Üldõpetuse rakendamine lasteaias* (lk 84–95). Tartu: Atlex.
- Oja, L. (2008). Kehaline areng. Liikumine. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 223–236). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Oleinikova, J. (2018). *Lasteaiaõpetajate teadlikkus õuesõppe kasutamisel ja hinnang selle tulemuslikkusele kahe maakonna näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikooli Narva Kolledž.

- Palm, H. (2005). Liikumiskasvatus lasteaiaõpetaja igapäevatoos. L. Kivi, & H. Sarapuu (Toim), *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk 173–184). Tartu: Atlex
- Tervise Arengu Instituut (2016). *Eesti laste kehaline aktiivsus ei ole piisav optimaalse tervise säilitamiseks*. Külastatud aadressil <http://tai.ee/et/instituut/pressile/uudised/3541-uuring-eestilaste-kehaline-aktiivsus-eiole-piisav-optimaalse-tervise-sailitamiseks>
- Tervise Arengu Instituut (2020). *Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine. 2017/2018. õppeaasta uuringu raport*. Külastatud aadressil https://intra.tai.ee//images/prints/documents/158107216065_Eesti_kooliopilaste_tervisekaitumine_2017_2018_uuringu_raport.pdf
- Tervisekaitseõuded koolieelse lasteasutuse maa-alale, hoonetele, ruumidele, sisustusele, sisekliimale ja korrashoiule (2011). *EV Valitsuse seadus RT I, 11.10.2011, 3*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/111102011003>
- Tervisekaitseõuded koolieelses lasteasutuses tervise edendamisele ja päevakavale (2010). *EV Valitsuse seadus RT I 2010, 69, 526*. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13360326>
- Timoštšuk, I. (2005). *Loodusõpetus alushariduses*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Timoštšuk, I. (2010). Looduskeskkonnaga seotud väärtused ja nende kujunemine koolieelses eas. N. Jung, & L. Lilles (Toim), *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 57–62). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Timoštšuk, I. (2017). Looduskeskkonna tundmaõppimine. K. Nugin, & T. Õun (Koost), *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk 234–247). Tartu: Atlex.
- Torkar, G., & Rejc, A. (2017). Children's play and physical activity in traditional and forest (natural) playgrounds. *International Journal of Educational Methodology*, 3(1), 25–30.
- Tuuling, L. (2013). Õuesõpe – lõimitud aktiivse õppimise parim viis. K. Nugin (Koost), *Üldõpetuse rakendamine lasteaias* (lk 97–116). Tartu: Atlex.
- Tuuling, L. (2017). Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias. K. Nugin, & T. Õun (Koost), *Õuesõppe rakendamine lasteaias* (lk 115–151). Tartu: Atlex.
- Ugaste, A. (2005). Laps ja mäng. L. Kivi., & H. Sarapuu (Koost), *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk 154–171). Tartu: Atlex.
- Veisson, M., & Nugin, K. (2009). Lapse arengu hindamine. E. Kulderknup (Toim), *Lapse arengu hindamine ja toetamine* (lk 5–21). Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.

- Veisson, M., & Veispak, A. (2005). Lapse arengu- ning õppimisteooriad. L. Kivi, & H. Sarapuu (Toim), *Laps ja lasteaid. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk 10–66). Tartu: Atlex.
- Zamani, Z. (2016). The woods is a more free space for children to be creative; their imagination kind of sparks out there': exploring young children's cognitive play opportunities in natural, manufactured and mixed outdoor preschool zones. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 16(2), 172–189.

Lisa 1. Ankeet lasteaiaõpetajatele

Lugupeetud lasteaiaõpetaja

Palun Teil vastata ankeedile, kus soovitakse teada saada millised on Tartu linna koolieelsete lasteasutuste õuealad ning milliseid tegevusi õpetajad õuealal lastega teevad. Ankeedis vastamine annab Teile hea võimaluse mõelda oma lasteaia õuealadele ja nendele tegevustele, mida õuealal lastega teete. Teie vastused on teadustöö tegemisel olulised, sest annavad ülevaate Tartu linna koolieelsete lasteasutuste õuealadest ja õpetajate tegevustest õuealadel. Saadud vastuseid kasutatakse üldistatud kujul ning Teie täpseid andmeid ei küsita ega seostata Teie vastuste ega lasteaiaaga. Palun mõelge rahulikult iga küsimuse üle ja vastake kõigile küsimustele järjest. Ankeedis ei ole õigeid ega valesid vastuseid, see tähendab, et vastake palun täpselt nii nagu tunnete või arvate. Ankeedi täitmine võtab aega umbes 10 minutit. Soovi korral on uurimistööga võimalik tutvuda alates juunist 2021.

Täna uuringus osalemise eest!

Katrin Must

katrinmu@hotmail.com

Mänguväljakute iseloomustus

1. Milliseid vahendeid on Teie lasteaia õuealal? Kui on veel midagi, mida loetelus pole, siis palun märkige vastusevariandi Muu... juurde, mis see on. Märkige kõik olemasolevad.
 - Mängumaja
 - Ronila
 - Kiiged
 - Liivakast
 - Liumägi
 - Jalgpallivärvad
 - Korvpalliplats
 - Mänguköök
 - Puupakud ronimiseks
 - Köied ronimiseks
 - Atraktsioon tasakaalu hoidmiseks
 - Muu...
2. Milliseid looduslikke elemente on Teie lasteaia õuealal? Kui on veel midagi, mida loetelus pole, siis palun märkige vastusevariandi Muu... juurde, mis see on.

Märkige kõik olemasolevad.

- Puud
- Põõsad
- Hekk
- Okstest/puudest onn
- Peenrad/aiamaa
- Kivid
- Puupakud
- Veesilm
- Muu...

3. Milliseid liigutatavaid tehislikke vahendeid on Teie lasteaia õuealal? Kui on veel midagi, mida loetelus pole, siis palun märkige vastusevariandi Muu... juurde, mis see on. Märkige kõik olemasolevad.

- Ämbrid
- Mänguautod
- Liivakasti vormid
- Ehtsad nõud (potid/pannid)
- Pallid
- Muu...

4. Milliseid liigutatavaid looduslikke mänguvahendeid on Teie lasteaia õuealal? Kui on veel midagi, mida loetelus pole, siis palun märkige vastusevariandi Muu... juurde, mis see on. Märkige kõik olemasolevad.

- Väiksed kivid
- Puulehed
- Käbid
- Kastanimunad
- Tammetõrud
- Oksad
- Nõõrid
- Liiv
- Muu...

5. Millised erinevad alad on Teie lasteaia õuealal? Kui on veel midagi, mida loetelus pole, siis palun märkige vastusevariandi Muu... juurde, mis see on. Märkige kõik olemasolevad.

- Ronimisala
- Liivaala
- Varjualune
- Pallimängude ala
- Jooksuala
- Ala jalgrattasõiduks
- Igal rühmal oma mänguala
- Veega mängimise ala
- Õpperada
- Loodusrada
- Õppeklass
- Muu...

Õuealal õpetajate poolt läbiviidavad tegevused

6. Milliseid tegevusi ja kui tihti viite läbi lasteaia õuealal? Märkige kõik sobivad vastused.

TEGEVUSE SAGEDUS

ÕPETAJA POOLT ORGANISEERITUD TEGEVUS	Mõni kord aastas	Mõni kord kuus	Mõni kord nädalas	Üks kord nädalas	Ei tee üldse
Liikumismängud					
Meisterdamine looduslikust materjalist					
Muusikategevus					
Katsed (nt lume sulamine)					
Orienteerumismängud					
Ilmavaatlus					
Luubiga taimede/putukate uurimine					
Puulehtede/kastanimunade/tammetõrude loendamine/võrdlemine					
Peenarde tegemine/seemnete külvamine					
Õppemäng keele ja kõne õppimiseks					

Sia saate lisada tegevusi, mida veel lasteaia õuealal läbi viite

.....

7. Milliste valdkondade arendamiseks teete erinevaid organiseeritud tegevusi lasteaia õuealal?

ARENGUVALDKOND

ÕPETAJA POOLT ORGANISEERIT UD TEGEVUS	Sotsiaals ed oskused	Kognitiivs ed oskused	Õpioskuse d	Mänguosk used	Enesekoha sed oskused	Muu
Liikumismängud						
Meisterdamine looduslikust materjalist						
Muusikategevus						
Katsed (nt lume sulamine)						
Orienteerumismä ngud						
Ilmavaatlus						
Luubiga taimede/putukate uurimine						
Puulehtede/kastan imunade/tammetõ rude loendamine/võrdl emine						
Peenarde tegemine/seemnet e külvamine						
Õppemäng keele ja kõne õppimiseks						

Märkige siia tegevused ja arenguvaldkonnad, mida eelnevas küsimuses välja ei ole toodud

8. Millised õuealad toetavad Teie arvates kõige rohkem lapse mitmekülgset arengut?

Valige üks ja märkige.

- Tehiselementidega õuealad
- Looduslike elementidega õuealad
- Õuealad, mis sisaldavad nii looduslikke kui tehislikke elemente

Palun põhjendage oma eelmise küsimuse vastest

9. Kui oluliseks peate õpetaja rolli õuealal lapse arengu toetajana?

Väga oluline Pigem oluline Nii ja naa Pigem ei ole oluline Üldse ei ole oluline

10. Millised on Teie arvates koolieelse lasteasutuse õuealade eesmärgid?

EESMÄRGID	Üldse ei ole oluline	Pigem ei ole oluline	Keskmiselt oluline	Pigem on oluline	Väga oluline
Aktiivseks liikumiseks					
Õppetegevuseks					
Vabamänguks					

Üldandmed

1. Kui vana Te olete?

.....

2. Kui pikk on Teie tööstaaž õpetajana?

.....

3. Millises vanuseastmes on Teie rühma lapsed?

- 1,5-3 aastat
- 4-5 aastat
- 6-7 aastat
- Liitühm
- Muu

4. Kui kaua aega viibite tavaliselt lastega päevas õues?

- Kuni 30 minutit
- 1 tund

- 1,5 tundi
- 2 tundi
- Rohkem kui 2 tundi
- Muu

Täna vastamast!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katrin Must

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose "Koolieelsete lasteasutuste õueala vahendid ja õpetajate poolt organiseeritud õppe-ja kasvatustegevused lasteaia õuealal", mille juhendaja on Merle Taimalu reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Katrin Must

11.05.2021